

①

۱۵۱۰ - ۵۱۰۰

سہ ماہی

بہاولپور

سراپکی

:- ادارت :-

نذیر علی شاہ - اسلام قریشی - فدائے اطرہ

اسلم قریشی

قاسم جلال

جاذب انصاری

محمد طارق مسعود

سرائیکی

سہ ماہی

بہاولپور

سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور

بسم اللہ

جلد ۱۷ شماره ۶۳ اپریل - جون ۱۹۸۲

مجلس ادارت —
نذیر علی شاہ — اسلم قریشی
فدائے اطرہ

بہاولپور ریڈیو دی ریجن ایچ ڈی سنڈلے لوکاں کیتے
ایہ امر خوشی دا باعث ہے جو اس سٹیشن تے نصر اللہ خاں
نامہ سوتس ادیب شاعر تے باصلاحیت پروڈیو سر دی تعیناتی
کر ڈتی گئی ہے۔ اتھوں دے واسیاں دی آکھ پرانی منگ
ہئی جو بہاولپور ریڈیو اسٹیشن تے کئی وی سرائیکی پروڈیو سر
نہ ہون سببوں سرائیکی زبان دی آگاہی میں پی تعیندی
کیون جو سبب سرائیکی پروڈیو گرام ایچ پروڈیو سراں دے ذمے لئے گے
ہن جیڑے اس زبان دے چالوئے نیں۔ خدا دا شکر ہے
جو اس منگ کوں پورا کر ڈتا گے۔ میں نامہ جتھاں قومی یکجہتی
دے قائل ہن تے اردو نال محبت رکھیندن اتھاں سرائیکی دی
اصلی قدر قیمت کنوں وی واقف ہن۔ انہاں سرائیکی زبان
دی جیڑی خدمت کیتی ہے او یقیناً تعریف ہوگی ہے۔ انہاں دا
ملتاؤں اتھاں آدین سرائیکی دے حق و دوح ہوں چنگا ہے
نال نال اسٹیشن ڈائریکٹر ہوراں کنوں فی
توقع رکھیند ہوں جو او وی اس پاسے آگے کنوں ڈیر توجہ دے
تے شکریے دا موقع ڈیسن۔

(ادارہ)

- سرائیکی زبان کے معادین کنڈ متیں قائم الحد کا ایک محرومہ
- ۲ نور احمد سیال
- خواجہ فرید کے کلام رح محادیں دا استعمال
- ۸ ڈاکٹر بشیر بلوچ
- بھریٹ (افانہ) منظر مسعود
- ۵ غرارے ابن الامام شافتر
- ۱۰ تیدا ارمان میڈی موت (افانہ)
- ۱۲ محمد طارق مسعود
- ۱۳ اسلم قریشی
- مرثیہ جاذب العارسی
- غزلان
- نقوی احمد پوری — قاسم جلال

شر - نذیر علی شاہ - پرنٹر - گردیزی پرنٹنگ پریس بہاولپور

سرائیکی زبان

کے معاونین کنجہ دست میں راقم الحروف کا ایک

— نور احمد سیال

مرد و زنہ

اگر سرائیکی (قدیم مقامی) زبان کے خیر اندیش، خیر خواہ چاہیں کہ یہ علاقائی زبان بے ساهکیوں سے آزاد ہو جائے اور اپنے پاؤں پر کھڑی ہو جائے تو تمام ذی شعور، اہل علم و ادب قلم کو کسی ایسی ایک ہی رسم الخط پر متفق ہونے کی دعوت دے کر ایک ایسی پھر پور سعی کرنی چاہیے جس سے عقدے حل ہو جائیں اور مشکلیں حل ہوں۔ ہر کہ آمد عمارت نو ساخت کے مصداق جو کچھ اب تک ہوتا چلا آ رہا ہے۔ اس کے معانی سے آپ کسی نہ کسی نتیجے پر پہنچ سکتے ہیں۔ بشرطیکہ معقولیت کو ہاتھ سے نہ جانے دیں ہرگز تو ہر شخص کی نیت نیک ہی ہوتی ہوگی۔ مگر دیکھنا یہ پڑتا ہے کہ نتیجہ کیا برآمد ہوتا ہے۔ جگ ہنسائی سے بچنے کے لیے اگر کوئی تدارک اس سلسلے میں ہو سکتا ہے تو وہ نوجوانوں کی ہمت اور صحت کے بل بوتے پر ہو سکتا ہے۔ اس سال جو کام نوجوانین بہادر پور نے "سرائیکی ادبی مجلس" کی دسات سے نونگی سرائیکی اردو لغات کو عالم وجود میں لانے کے سلسلے میں کر دکھایا ہے وہ قابلِ صدمہ مبارک باد ہے۔ اس کا پہلا حصہ (اب پ) دیکھ کر دل بارغ بارغ ہو گیا۔ راقم الحروف بھی شاید اسی امید پر سترہ بہتر ہو جانے کے باوجود بھی زندہ ہے کہ وہ دیکھے کہ اظہر اور اسلم جیسے پاک عزائم رکھنے والے شباب افزا سکالر بھی میدانِ عمل میں آگئے ہیں۔ اور اس زبان کی دستگیری میں مدد دے رہے ہیں۔ جو ایک نہایت ہی ناگفتہ بہ حالت میں تھوڑی جا رہی ہے۔ یہ ٹھیک ہے کہ ہوتے ہوتے ہی کچھ ہوتا ہے۔ مگر صحیح سمت میں اگر قدم اٹھتا رہے تو منزل مقصود پر پہنچا آسان ہو جاتا ہے۔ ورنہ وہی ڈھاک کے تین پات والی بات ہے۔ لسانیات کا موضوع شاید ایک انوکھا اور نونگلا موضوع ہے۔ جس میں زبان کو سجانے کے لیے کان کو کھلا رکھنا پڑتا ہے۔ اگر آواز (صوت) کے سن سکنے کا ملکہ کان میں پیدا نہ ہو سکتے تو زبان کا بولنا عبث ہے۔ مثلاً ایک صاحبِ علم فرما گئے ہیں کہ سرائیکی زبان کی تہی کیلئے اردو حروف ہجا کے

سرائیکی (قدیم ملتانی) زبان کے حروفِ ہجا کی اشکال کے نمونے

- ۱۔ اردوئے جناب محمد عزیز الرحمن صاحب مجموع دیوان فرید مشہور
۲۔ " " محمد حفظ الرحمن صاحب قرآن مجید کا پہلا سریانکی ترجمہ
۳۔ " " ہندائے اظہر صاحب اسلم قریشی صاحب نویسی سریانکی اردو نسخہ
۴۔ " سندھی زبان
۵۔ اردوئے جناب خاتمی صاحب - سریانکی قاعدہ
۶۔ " نور احمد سیال تفرید القرآن پارہ اول دوم ۱۹۷۱ء
۷۔ { ۱۔ الحروف دال الالف ۵۲
۲۔ پاک سی حرفی
۸۔ " سید نذیر علی شاہ صاحب سریانکی ہول پچال ۱۹۷۱ء

- ۸۔ گجراتی ادبندی زبان کے متبادل حروف کی آوازیں پ ج چ ڈ گ گ ٹ ۷ = ۷
 ۹۔ از روئے جناب عطا محمد صاحب دلشاد کلاچوی سرائیکی تلمذ پ ج - ڈ گ - ٹ ۷ = ۷

۷۔ کہنہ مشقوں کے معطل ہو گئے اعصاب دل اب جواں آئیں نئے خوف جہان پر میں !
 ان حقائق سے جناب سیٹھ عبید الرحمن صاحب چیرمین بلدیہ بہاولپور بھی اچھی طرح واقف ہیں گے اور جناب بریگیڈیئر نذیر علی شاہ صاحب کافیس تو اس سرائیکی زبان پر ارزاں ہوتا ہی رہا ہے کیونکہ انکو جناب نواب صاحب عباسی خواجہ کی مادری بولی کی حمایت میں یہ عنایت کرنی پڑ رہی ہے۔ نمبر نو دے صاحب نے تیسری اور چھٹی آواز پ ج اور گ کے حروف ہجا کا سر قلم کر دیا ہے۔ اس لئے وہ اس بحث میں شامل نہیں کئے جاسکے۔ آپ کا کہنا ہے کہ وہ تیسرے یعنی نکی جیم کا کام بھی دوسرے جیم سے لے سکتے ہیں اور تیسرے گاف یعنی نکی گاف کا کام بھی دوسرے گاف سے لیتے ہیں۔ صاحبان لغات سے اتنا عرض محروم ہے کہ نمبر ۷ ایک کی آوازوں کیلئے انکی طرف سے پیش کی ہوئی اشکال میں سے دیئے گئے ڈبل نقطوں کی بجائے سنگل نقطے پر لکھا گیا جائے تو اس سے نہ صرف یہ کہ سلف صالحین یعنی رحمن صاحبان کی تجویز کی ہوئی اشکال حروف سے مطابقت اور موافقت پیدا ہو جائے گی بلکہ ان کی پیروی کرنے سے پیچھے آنے والوں کے لئے ایک اچھی مثال بھی قائم ہو جائے گی۔ اور آٹھ دن یہ تخلیق اشکال حروف سرائیکی کا کام کسی خاص مقام پر آکر ٹھہر جائیگا اور اس کی الجھ کو استقرار و استحکام نصیب ہو جائے گا۔ راقم الحروف اپنے مجوزہ حرف یعنی تیسرے گاف کے نچلے دو نقطوں کو ہٹا کر سلف صالحین، مجددین کی اقتدا میں تیسرے گاف پر کا ایک ہی نقطہ لگانے کو آمادہ ہو گیا ہے۔ فافہم داعتبرہ فقط

راقم الحروف:- دغاگو، نور احمد عفی عنہ ۲۲ اکتوبر ۱۹۸۰ء

انا للہ

• سرائیکی دے بزرگ تے استاد شاعر سئیں عبدالکریم دلشاد وصال پاگن • سرائیکی تے اردو دے نینگر شاعر تے ادیب سئیں قاسم جلال دے ابنے ہوویں اتے • سرائیکی دے نینگر لکھاری سئیں اقبال بھلول دی اماں سئیں الشدکوں پیارے تھی گن۔ ادارہ ایس ڈی کپڑج برابر داتھریک ہے اتے دعا کریندے ہو مرحومین دی جنت جا ہودے۔ آمین

جھپٹ

منظر مسعود

نفساں ستر دلاے توں کھوکی دل آئی ہئی۔ مہمان تئی اپنے اپنے گھراں کوں چلے گئے ہن تے انھاں نال ماری آساں گھاماں ای مکل گئی۔ ملک مویرے مویرے بزان کھاتے واڑ چٹواڈن لنگھ گیا ہا۔ گندلاں تے جوانی تھاتے نفساں نے سر جاتا تاساں چکے تے پئی ہوئی کھڑی تے یئی زیو تے دید پئیں۔ دھیا دھیا دجود، کھانا منہ متھا۔ موئیاں مانندیاں اکیس پٹ تے اسمان ڈوایویں ڈیکھے پئی جیویں کوئی دل آساں دارستہ بھیندے۔ نفساں کوں ایویں لگیا جیویں ادکوں پہلی داری ڈھا ہردس۔ ادکوں ایہہ تاں پتہ ہا جو درمی اچ چھرے کپڑیاں دے بٹکے تے زیوراں دی پائو کینی نہیں چٹیں سالاں دی زیو دی ہے۔ جیکوں ملک دی پہلی نال ترے سال پے چھوڑ موئی ہئی۔ پر گھنڈ دی سنگ پرچ مارے ادن نے ہے کھے ڈھا ای کیناں ہا۔ "اچھا! اسے ہے زیو؟" ادن سوچیا۔ "ایہہ اتنی کمائی کیوں ہے۔ کیا سوچندی پئی ہے۔ فردر میڈا اس گھر پرچ آوٹن ایکوں چنگا نہ لگا ہوسی۔ ڈیکھاں ایندا بجاہ کیوں ہوسی میڈے نل۔ سالی تاں چار ڈیوارھاں گزریں۔ اگوں تے پتہ نہیں ملک ای کیا درتارا ڈیکھیں۔ چھر ہر دے لاڈ منی! سیکوں چنگا جانی۔" دیریاں دے دھوں اچ ادنا ساہ گھنٹی پے گیا۔

"اٹھنی ملک زادی! تھیں تھے مانہ۔ میں تیدی نوکرائی بن تے نی آئی اس گھر پرچ۔ ہوں، ڈیڑھ مرگئی تے ڈند سٹی گئی۔ ہل سٹی تے یکدم نفساں دی چھر کی نکل گئی۔ پر ایہہ تاں چھڑی ہل گئی۔ اوندی اپنی متری دی ہل۔ جیکوں سٹدے سٹدے بارھاں سال دھا گئے ہن۔ ادکوں یاد آیا جڈاں ادندے یو ڈجھی کیتی ہئی۔ اد دی ٹیٹ ایویں زیو جیڈی ہئی یا کہہ دڈی ہوسی۔ ٹیٹ ایویں چوتھا پنجوں ڈہنہ ہاتے اد کھڑی تے پئی اپنی پردکی لڈ گئی۔ ساد کوں یاد کریدی پئی ہئی۔ ادن ڈہنہ کنوں پرنے دی رات تک ادن نے کیوں متری دے دٹ داہن ڈٹے ہن۔ کساں کسادے بھو گئے ہن۔ چھکاں دے نیس ٹیٹ ہن دی ادندے پنڈے توں بٹے کیناں ہوسن۔ ادکوں ایویں لگیا سائے کھڑی تے اد خود سستی پئی ہے۔ دھیاں نے ادندے منہ متھے تے پٹیل کھنڈا ڈتی ہئی۔ لکھاں نے اوندیاں سکاں ساڑ پھال ڈتن۔ مادی سک نے اوندی رت ست کڈھ گدی ہے۔ دل اچ ہک اہاں اٹھا۔ ادن نے بھج تے زیو کوں تھاپاں تے چاکراں ہاں نل چالایا جیویں ہلی دامیک سٹ تے لگڑ چوچیاں کوں کھباں ہٹھ لگا گھندی ہے۔ ڈکھ سا بنے ہردن تاں دل بھاکل پا گھندن۔

ہوٹے ہچے پیچن پے تے سادے موکھے رہندن۔ اہناں کوں ایہہ پتہ نہیں ہوندا جو پالی کیس لائے تھل کیس گوڈے اہل پاکیں سیٹے۔ ہالی وارث کوئی دی ہودے اد آپے نردے رہندن۔ انسان دے ہالاں دا ایہو لکھا ہے۔ جال سبھل کرن آلا کوئی ہودے ہسی انھاں دے پڈبت اچ رت ست رہ ویدی ہے۔ نفساں نے مادا پیار ڈتا تاں زیو اشاک متی

گئی۔ ڈیہاڑیاں دھج گئیں تے رہا میں بکھن پے گئی۔ تے دھڑیاں سکاں دل ہوا تھاں تے آن دسیاں۔
 شروع شروع اچ تان ملک ہوں خوش تھا جو فضلاں نے زیو نال کوئی فرق نہیں کیتا تے سترپ آلا
 دربار میں رکھا۔ پر ہوسے ہوسے ملک کوں دھی دا وجود ہانا ہلے پٹے گیا۔ اد سوچے میں زال نہیں پرینج آیا شیت زیو
 دی ماگس آیاں۔ ہر دیے ادکوں پاسے نال لائی ہئی ہے۔ نہ زال مرد آلا ڈکھ سکھ نہ صلاح مشورہ۔ زیو تان سب
 کہ چک گدے۔

”جھلا تھری بکھ گئی ہے۔ روٹی تان پکا۔“ زیو دا ڈالا چندی ہئی ہاں دانہی تھی تے چلھا تھیاں۔ ”فضلاں
 یڈا پٹکا تان دھج چا میں کھتے تے دیتے۔“ زیو دامنہ سن گھن اھدی آں۔ ہر دیے زیو زیو۔ ایہہ کوئی طریقہ ہے۔ پہلے
 ملک والا کھڑا تھا دل ہوسے ہوسے ہمتہ ای ہولا تھی گیا۔

ادوں ڈیہاڑے ملک کبوتر اڈاں کھڑا ہا۔ پرائڈ دانگی داشن۔ ٹولی کھڑی تے تھی تان ہوسے کھوہ آیاں داچھا
 ای نال تھا۔ ملک نے ہا جھری کیری۔ پکھی چلے گئے تے ادوں دُڑا چا تے چل پھوں لکھا۔ ایویں ہوسے ہوسے اگوں تے دھیا
 نے زیو باہر کنوں اماں اماں کریندی ہج تے دروازہ لٹکی۔ درگا سٹی تے کبوتر اٹھے تے چٹا پھر ڈاٹی مار تے ہوا تھا۔
 ملک کوں جل کبا لگ گیا۔ ہو پو کریندا چھو ہر دے سر تے آیا تے درہ بھالا ڈتس۔ رداٹ سٹی تے پرے کوٹھے کنوں،
 فضلاں ای نکستی تے زیو دی برا ای ہا ہری درساں پٹی۔ ”پج آہن، مامتراں تے ہیر تھائی۔ چھو ہر کوں ایویں دگی دیندیں،
 جیویں مویاں سایاں دی ہودے۔ چتا تھی گئیں۔ بوانے پھیا نہ سٹیا تے بھکر فضلاں دے سر تے جن ڈتا۔ دھڑی بھین ہئی۔
 ملک ولدی کیا ڈیندا ادویں دی بھائی کھڑی ہنس۔ کبوتر دیندا کھڑی بند کریندا تے باہر نکل گیا۔ پھوں ہوا فضلاں دے ہوسے
 دس پٹی۔ ”یہہ میں میں قدر توں آگئی ہاں۔ اٹھاں ہئی کوں کیا پتہ جو چھو ہر نال کیا تھیندا ہے۔ کندھوں پار تے کندھاروں پار۔
 اٹھا تان بھائی جو نیانی دھی کوں کیا آنگے پنی دیندا ہا۔ سالی تان اپنی بھولی خالی ہئی۔ کوئی ہال بچہ تھی پیاتاں دل پتہ نہیں شیم
 نال کیا کریں۔“ فضلاں ہلکی ہلکی رہ گئی۔ ڈکھ دے بھوٹ نے وجود بلاتے رکھ ڈتا۔ دل دچر پھل اٹھی پر اکھیں تیں پھدے
 پھدے دھبہ گئی۔ گاندھویں صدمے دل کوں پتھر کر ڈیندن۔ دل کہیں بھا داسیک نی آندا۔ کہیں سنگ دا پھلانی تھیندا۔
 ڈوں ہینے برادے گھر ملک تے زیو دلی تان فضلاں کوں بدلی بدلی نظری۔ نہ بھاکل اچ جوش نہ گاہیں اچ

سیک نہ اکھیں اچ پیاس۔ ایویں چلی چلی تے ہرے ہرے دھوبے۔ جیویں مادھی دچاے کوئی ڈر کوئی دوساں اڈیج گیا ہودے۔
 ادوں سوچیا ”رہا، ایہہ کیا فرق آگے زیو دے دل دچر۔“ ادندے اندر دھون بکتوں جواب آیا ”بوانے بھریا بھڑکایا ہوسے۔“
 ”ہر میں تان کوئی فرق نہیں کیتا۔ کوئی داغ نی کیتا۔ میں تان سکی دھی سمجھیا ہم۔“ ”تینڈے سمجھن نال کیا تھندے۔ نہ تینڈی
 لکھ نہ تینڈی کف۔ آخر پرئی دھی ہے۔“ تھنڈا ٹھکانا دھریں نال ہوا تھاں دے طاق کھول تے باہر نکل گیا۔ تے نظر ہیرا چندی
 اسان تیں گئی تے دل آئی۔ اگوں تے کیا ہے۔ کیا پتہ کیا ہے!

پندرہی نہ گزری تے زیو چاچی دے گھر ٹر گئی۔ پیسے ڈڈھ دے بعد دی تاں دل ماسی دے گھر۔
 دل تاں عادت بن گئی۔ ارج ماسے دے گھر ہی ہے۔ ارج نانی دے گھر۔ ہفتہ ڈاہ ڈہنہ گھر رہوے ای سہی تاں
 ایوں اٹ سو نہیں لگے۔ جیویں مسافر خانے دہرچ ڈوں دکھیاں رستیاں دے راہی دل ہندن۔ نغلاں ایٹی پئی جھولی
 کون ڈیکھے تاں شکیاں اکیں دہرچ ڈکھاں دا اندھار گھل پودے۔ ہک کھڈا دنا نا ادھووی مائیاں سوگا کر گدھا۔
 مائیاں دے اسر دے تے دھیاں دے جوان تھندے دیر نیں لگدی۔ پیسے زیو دی دعا خیر تھی۔
 نعل ساٹھ تے گنڈھیں دی پئے گیاں۔ نغلاں نے اپنے ڈاچ درھی دے سارے زیور زیور سارا الویا تو پیا چوچ پچھن تے
 ڈاچ سبھا ڈتا۔ ادنیوں دی ملک دے گھر تھوڑ کیناں ہی۔ پر نغلاں ماسے حد پئے ٹپ گئی۔ ایہہ نہ اکھن متی تھی
 داغ کر گئی ہے۔ پھوں دی ہیا کون کھڑے۔ جیڑھی ہک ہے ہن ہادلی ہے۔ مینڈھی پھٹی تاں چاچی مائی بوا ماسی سب
 ہک دے گھر آن تھیاں۔ سر ساد آئی، انہاں آپ سنبھالی سارے سوٹ ٹنگون آپ بکوتے۔ ارج چادل چھنڈ کھن۔ ارج
 اٹا چھیے۔ ڈاچ ٹیکھے۔ چیکوں ہندی، مدعا سب کجہ سائیاں آپ کیتا۔ نغلاں کون نال نہ ڈھکن ڈتو نے۔ او یاروں
 پیاروں دہرچ ودی رہ گئی۔ پر اکیجے اپنے گھر ارج بن سڈی جہان ہودے۔ زبانوں کجہ نہ آکھن پر اکیں ہول پودن۔
 "متاں چھوہرتے کوئی پھل تو یز کر ڈیویں۔ متاں کوئی ڈیر ہوویں۔ تھیوں تاں متی"۔ اوں نے دی دل دل تے سلہ
 چار کھی۔ "اچھاڑی دھی آ۔ رب قسمت چنگی کرے شالا۔ اسان تیڈے کیا لگدے ہیں۔ ادنیوں دی ساڈا کیا ہے۔
 ما مقدراں گھن گدی تھی۔ دھی دے لاڈ لوکاں چھک گدے تاں کیا تھی پیا۔"

لاواں ڈپیاں، ڈولی چوڑی۔ رات دا پھلا پر۔ چودھاردن چپ دی چھاں یا شرنا دے دین یا
 ڈھولک دیاں ڈسکیاں۔ ساریاں اکیں اچوں کن من ڈکھ ترمی پئے گیا۔ پر نغلاں دا پتھر مین نہ تھیا۔ دل دچوں
 ہک لبھا اسٹے دل پہر رہوے۔ اوں جگ ڈکھالی کیتے بچوں کون سڈ مارے۔ لوک کیا اکیں۔ نامراد اکھ اسے ارج
 تاں روپو پر کجہ نہ۔ جو توڑیں اندے کناں ارج ماسی دا الا آیا۔ "ارج نغلاں دے تاں توں بارہہ گیا۔ دل
 چاچی ہولی" ڈیکھ تاں سہی ڈین دن دی ہک، پنج نی نکلی۔ "دل بوا ہولی" تھی تاں متی۔ ادکوں کیہاں درد۔
 یکدم دھارا لڑھ گیا۔ بن ترٹ گیا۔ اندرون پھل اٹھی تے پلپیاں دی اڈ وہیہ گئی۔ شرنا دے دین
 تے ڈھولک دیاں ڈسکیاں نغلاں دیاں ماکاں ارج لک گیاں۔ "تیکوں گھن دین دا لا جیوے ٹی" سرائی ڈولی
 پھل گئی۔ شیت کھیں کھیں دیے ہک نکی جییں بھرٹ پتھر ڈال سینی دی ہے۔ ہکو نپا بن کھتور گھنڈے۔

خواجہ فرید کلاکچ محاوریں استعمال

حضرت خواجہ فرید سٹیں دی شاعری خالص سرائیکی دھرتی دی شاعری اے۔ جیندیاں پارلن سرائیکی دھرتی دی تہہ توڑیں تھیاں پلن۔ ایہہ وجہ ہے جو جیٹ دیئے اساں انہیں دے کلام دا مطالعہ کریندوں۔ تاں ساڈیں اکیں دے اگوں جیندا جاگدا سرائیکی وسیب آدیندے۔ خواجہ صاحب کوں اپنی نال بے پناہ محبت اے۔ اوہیں دی بجائے اپنی دھرتی دے لئے لائے تے کرڈ کنڈیں نال پیار کریندن تے انہیں کوں آپنے سوہنے کلام دی زینت بنین۔ خواجہ صاحب آپنے کلام اپر کوئی ادب سے لفظ نہیں ایندے بلکہ خالص سرائیکی لفظ اتے محاورے استعمال اچ گھن انہں۔ ایں حقیقت دا کوئی انکاری نہ ہوسی۔ جو محاورے کہیں دی زبان دا خزانہ اتے شہب ہوئیں۔ جنہیں دے استعمال نال شعر دا حسن مزید نکھر دیندے۔ تے گالہ دا مفہوم بیا واضح تھی دیندے۔ اتے ایہہ گالہ اے جو فرید سٹیں دے سوہنے کلام اچ ساکوں جاہ جاہ تے ٹیسٹ سرائیکی لفظ اتے محاورے ملدن۔

خواجہ صاحب محاوریں کوں ڈاڈھے سوہنے انداز نال آپنے کلام اپر درتے جیندا ثبوت اے شعران:

قدم تپدے وچ نوں مٹی بھاکم
آتی انگن حویلیاں جاہیں
انگن میڈے پنوں پاچا
خواجہ جاہ نہ ڈیوم کتھاہیں
کوئی جاہ میکوں نہ جھلے دو یار

نہ طلب ملک تے مال دی
مستی خدائی خیال دی
نہ غرض جاہ جلال دی
پودنیں نہ آدم چٹے تے تک

ایویں اے بند ملاحظہ فرماؤ:

بجر سو کوئی سود نہ پاہم
ہنتاں کیتم سیس لوہاہم
جوٹیاں کھتم حل دنیاہم
نک گھر زیندیں گھس پیا

جیلے انسان دڈس دڈیں ہستیں کوں مشکل اپر پھتا ہویا ڈہدے تاں آپنے آپ کوں کوئی لہیت
نہیں ڈیندا۔ اتے یقیناً اے خیال دل اپر گزردے: محاورے دے استعمال نال خواجہ صاحب دا موہنا شعر:
میں ہاں کیڑے بارغ دی مولی
کئی رُل موٹے میں دانگ

محاوریں دے استعمال نال خواجہ سٹیں دا اے شعر ملاحظہ فرماؤ جیندے اپر خواجہ صاحب امید تے آس دا پاند

ہیں پئے چھوڑ دے ۔

سارا روگ اندر دا ویسی

ڈیسیم ہانہ سراندیاں

اچ سنج کون اکھ پھر کے دو

سے مشہور اکھان

ڈھڑانیک ہینہ

اتھنیں تھی بے دس دس

مٹری کون چاتا بوک ہے

ہن ایجے شعر مسلا حفظہ ہونون جیڑ ہے حضرت صاحب سسی دی زبانی ارشاد فرمائیں تے محاوریں دا استعمال واضح ہے۔

مولا جھوکان پھیر دسی

یار فرید اکھن پوں پیسی

کتابیں کتھاپیں فریدن سٹیں محاورے کون ایں دریتے جو اد قافیہ بن گئے مثلاً

کریاد اسوں دل آؤن دی

ہیں طرح کچھ پیاں مثالاں مسلا حفظہ ہونون جنہیں پر محاوریں دا استعمال ہے :-

۱۔ جے ڈہنہ بھلے مٹر دی بھلے

۲۔ سمجھ سونے دا اھریا

۳۔ اد اپنی جاتے خوش دس

کیوں لوک نہ میں تے ہسن

۱۔ کئی ڈھریں توں پرچ پچاں

کئی سک سانگ پرچ پچاں

۲۔ پیاں کھوج پنل دیاں خبراں

جداں عاشق بدھیاں کراں

۳۔ نہ یار فرید میلیوے

پندھ کر کر پٹ پیوے

۴۔ ما پو چھوڑ لگی لو تیدے

۵۔ برہوں لہنی جڑ کر لائی

ہک مشہور سراٹگی محاورہ "پار داٹے نیلا پار" دا استعمال خواجہ صاحب دے کلام اچ مسلا حفظہ فرماؤ :-

اصلوں نہ ٹک رہیاں منڈھوں

ہن پار نیلا پار دے

ایویں ای ہیر دی زبانی خواجہ صاحب دے شعراچ "چھپ چھپ" دے محاورے دا استعمال :-

جنگ سیالیں پھیرا پایا

پار چنا ہوں را بھن آیا

باقی ملاتے

غراڑے

غراڑے مارٹ دی ہک فن بلکہ عظیم فن ہے۔ جوڑھا کہیں ریاضت تے محنت دے بغیر کہیں کہیں کون حاصل قی ویندا ہے۔ لیکن منہ دی گالہ اسے ہے جو غراڑے مار مار تے ہیاں کون نوار گرن والا فنکار خود اپنے فن کنوں لطف انداز نہیں مٹی سگدا۔ اتے نہ ہی کوئی شخص اپنی مرضی منشاء نال این فن کون اپنا سگدے تے نہ ہی پھوڑ سگدے۔ جیندے ہک دل دہج اسے عادت پٹے ویسے۔ ساری عمر گل پٹے دول دانن دہاؤنا پٹے ویندے۔ ولایت دے ملکاں دہج تاں محض غراڑیاں دی وجہ کنوں زال مرداں دہج طلاق قی ویندی ہے۔ پر اللہ دا شکر ہے جو ساڈے تلخ دے بندے زیادہ صابر تے بامروت ہن۔ اتے بغیر آف کیتے این عذاب دہج، سنگدے رہ دیندے ہن۔

جیویں جو مالک دے کئی مٹر ہوندے ہن۔ ایویں ای غراڑے دے وی کئی مٹر تال ہوندے ہن۔ کہیں فنکار دے غراڑے تلی مٹر دہج ہوندے ہن۔ اتے کہیں دے مولی مٹر دہج۔ کہیں دی تان پھوڑی ہوندی ہے کہیں دی وڈی۔ بعض فنکار تاں باقاعدہ گرگریاں شروع کر دیندے ہن۔ بعض فنکاراں دے غراڑے سسٹ تے اٹکا قیندا ہے۔ جو اسان کوئی موت دے کھو والا تماشا ڈہدے پٹے ہن۔ جیندے دہج بغیر سلسلہ دے کئی کئی روز سائیکل چلدے پٹے ہوندن۔

بعض موقعے تے غراڑے فائدہ دی ڈے دیندے ہن۔ ہک دفعہ ہک شادی دے موقعے تے نگر خانے دہج ہک ایجا شخص ستا پیا تا۔ جیکوں غراڑے مارٹ دی عادت ہئی۔ اتفاقاً ادھرات کون ہک گڈر گوشت دی خوشبو تے کمرے دے دروازے تک آگیا۔ (اسے واقعہ ہک دیہات دا ہے)۔ گڈر پوری چالاک کی لے مہارت نال پیرتے پیر رکھیندا ہویا اندر وڑٹ لگا۔ جو اچانک اندر سٹے پٹے آدمی دا گیر تبدیل قی گیا۔ تے اڈن ایجے زور دا غراڑہ ماریا جو گڈر بے ہوش قیندا بچیا۔ اڈن زندگی دہج ہزاراں قسم دیاں خوفناک آوازاں سٹیاں ہن پر این قسم دی آواز سٹن دا ادندا پہلا موقع ہا۔ اد ساہ جھن تے کھر گیا۔ تے جائزہ گھن لگا۔ جو اد کیرھی بلا قی سگدی ہے۔ اچاں اد پھیندا کھڑا تا۔ جو آدمی تے ڈو جھا غراڑہ ماریا۔ گڈر ہور دا اتلا ساہ اتے تے تلواں ساہ تلے۔ اڈن نے کھسکن اچ اپنی عافیت بھی تے پھلے پیراں تے بھج کڑا قیاء پر حالت لے ہی جو بھنڈا اگوں تے تا۔ تے ڈہا پھوڑ تے تا۔ جو کھٹائیں اد بلا ادندے پھوڑ ناں لگ پودے۔

غراڑے مارٹ دے فائدے نہیں تان نقصان دی ہن۔ خدا خواستہ کہیں دے گھر وچ چور اے
 دے۔ اتے مالک غراڑے مریدا پیا ہووے۔ تے دل او تسلی اتے اطمینان نال اپنا کم کریدا رہی کیوں
 ہر مسل غراڑے ایں گالھ دا ثبوت ہونڈن۔ جو مالک ہووے پوری طرح نذر وچ غرق ہن۔ ایں واسطے گمان
 ہے۔ جو ہک دا غراڑے مارٹ تان قابل برداشت ہے۔ پر ساری قوم غراڑے مارٹ ہے دے تان لے کوئی
 جلی گالھ کینی۔ کیوں جو غراڑے ہمیشہ غفلت اتے بے پرواہی دی علامت سمجھے دیندے ہن۔ اتے جیڑھی قوم
 غراڑے مارٹ پئے دے ادنا تشغص ختم کرن کیتے دشمن کوں فنت یا کوشش نہیں کرنی ہونڈی۔ دشمن سنے
 ہرے لوکاں دے غراڑیاں کون فائدہ چاتے انہاں دے سنے اتے اپنا مقصد حاصل کر گھنڈے۔

سائنسدان ہر قسم دی تے ہر شے دی ریسرچ کیتی ہے۔ پر اچ تک او اے نہیں سمجھ سکے
 جو انسان غراڑے کیوں مریدے۔ ہک دفعہ ہک سائنسدان نے ہک مفکرم خیز نظریہ پیش کیا ہا۔ اوں آکھیا
 ہا۔ جو انسان جڈاں غاراں وچ رہندا ہا۔ اپنی حفاظت اتے ہیاں جانوراں کوں ڈراؤں واسطے مختلف ادھن
 کھیندا ہا۔ اتے غراڑے وی ہوں زمانے دی یادگار ہن۔ ڈسو بھلا اے کوئی عقل دی گالھ ہے۔ اگرے
 نظریہ سچا ہووے ہا۔ تان دل پر انسان غراڑے مارے ہا۔ لیکن درحقیقت ایویں ہے کہ نہ۔ اے شرف
 صرف رچے پیٹ واسے۔ موٹے تازے اتے غافل بندیاں کوں حاصل کھینڈے۔ جیڑے خود تان مزے نال
 نیند کھیندن۔ پر ہیاں دی نیندر مہرام کرتے مندے اتے پلو تے کھاندن۔

ہک آدمی دی زال کوں غراڑیاں دی عادت ہئی۔ او غریب اک نک تھا دا ہا۔ اوکوں
 سمجھ نہ آندی ہئی جو کیا کراں۔ دل اوکوں ہک ترکیب ذہن وچ آئی۔ اتے او وچ تے ٹپ ریکارڈ کھن آیا۔
 تے رات کوں اپنی زال دے غراڑے ٹپ کریدا رہیا۔ ڈو جی رات اوندی زال سٹی تان اوندی سرانڈی ٹپ
 رکوتے جلا ڈتس۔ زال شودی دھاڑ دھاڑ کرتے اٹھی بیٹھی۔ تے پئے کوں چمڑ گئی۔ تے اکھیں جھلا تھوی
 کوئی بلا آگئی ہے۔ پر جڈاں اوکوں پتہ لگیا۔ جو خود اوندے اپنے غراڑے ہن۔ او شرم کون پانی پانی تھی گئی۔
 ہن اوں انسان دی بد نصیبی دا اندازہ لٹا ہا۔ جیندا شریک زندگی، غراڑیاں دی عادت
 وچ مبتلا ہووے۔ دل بد قسمتی نال او رہندا دی اٹھی جاتے ہووے۔ جتھاں پھر ڈاڈے کھینڈے ہووے۔ یقیناً
 اوں غریب دی ساری رات نیندر دی ہک وچ ننگہ دیندی ہووے۔ تہاں اپنا حال سناؤ ہا۔ کتنائیں
 تہاڈے نال تان ایہو حشر نہیں کھیندا۔ اگر خدا نہ کرے تہاں دی ایں بستم دا شکار ہووے۔ تان ول تہاڈے حق
 وچ دعا کرن دے سوا پتا کوئی چارہ ای کینی۔ اللہ تہاکوں غراڑیاں دی مار کون امان دیوے۔ آمین تم آمین۔

نیدارسان میڈی موت

محمد طارق مسعود

نازد دھی۔ اڑی نازد۔ کیا آدھی ایں اماں! کتھاں گئی ماویں؟ ہن تیں۔ اماں اوڈیکھ۔
اب میٹھ چھوہریں کھیڈیاں کھرن۔ میں نہ کھیڈاں نا۔ چھوٹی ایں توں۔ شریک کیا اکھن۔ جو جٹ قادر ددی
بالکھ دھی ایویں ددی ہے۔ کوئی پھرن آلا ای ہسی۔ یا کیناں؟۔ اماں تیکوں تاں ایویں دھم پیا راندے۔ دھی
توں نوی جائی اہ کل دے حل کوں۔ ڈیکھ ماں کے میڈا ڈہنہ ہتی گئے۔ تیں پو کوں نگر ڈیوٹ نیں دینا،
کھوتے۔ رتی کندوی اچ نگر ہڈھا پئی۔ اتے چھا دا ڈولا کھڑی تے پئی۔ چا کے رکھی دیر۔ نازد نگر چاتے پئی
تھی پئی۔ اتے دل اچ سوچدی دیندی ہئی جو۔ بابا تانگھ اچ ہوئی۔

نازد اپنے ڈوں بھرائویں دی ہنگا بھین ہئی۔ اتے بیو ما کیتے لوہندیں سکدیں دی دھی ہئی۔ لے
اور اچ کے موہنی ہئی۔ اوندے موہنپ دا ہوکا پوری دستی دیر نا۔ نازد ما خیرتاں ہئی ہن تیں۔ بابا
ما کیا پئی کریندی ماوی۔ اداگاں کیتے گھا پئی کیندی ہئی۔ چا چا قادر کیا حال اسے؟ او سسٹیں،
حیدر پتر خیر اسے۔ سٹا چا چاکت کوں پانی لانی ہئیں۔ پس رڈھ کوں پھیکڑا پانی اسے۔ کریم بھراؤل نظر نیں
آیا۔ کڈاں دا۔ چا چا او پار گیا ہوئے۔ کہیں یار دے پتر دی شادی ہنس۔ شادی داناں سن کے نازد دے ہتوں
چھا دا ڈولا بھویں تے زپ ان قیما۔ نال ای پیٹے ہوئے حیدر دے کپڑے چھا نال سنے ہتی گئے۔ اندھی تھی
کھڑی ایں۔ اوندے پورے لال آنے کڈھ کے اکھا۔ اسے کتھاں ہئی توں کھر جلتے تے میں آندا پیاں۔ نازد ٹپڑی۔
تھوڑی دیر جنب کے حیدر دے ڈٹ مریدے ہوئیں اکھا "چا چا میں پڑی ہئی توں کھ مودے مود گھن۔" دیر پڑی
ڈانڈیں کوں ہل ڈتی دھیں۔ "اچھا چا چا۔"

موتے دیاخ دا بھ۔ اڈوں تھی نو۔ گری ماں کڈھندی ہئی۔ نازد کھ ٹوٹا ٹری۔ تھک کے ناہی
دی گھاٹی چاں میٹھ ہئی کڈھن بہہ تھی۔ ہک ہتھ متے تے رکھ کے اتے ڈدھے ہتھ نال بھویں تے انگلیاں نال یکے
مریندی ایٹھی ہئی۔ جو حیدر اسٹنٹ اوندے پھوں آکے تے اپنے ڈوہیں ہتھ اوندے اکھیں تے رکھ ڈتے۔
"کون ایں توں۔" کھوں ڈسے میں آہی آں کون ایں توں۔ نازد حیدر دے ہتھ اپنی اکھیں توں بندھے
ہوئے اکھا "توں مجھ تاں میں کھویساں۔" حیدر ہن۔ "نازد تیکوں کیوں پتہ نا۔ جو میں حیدر آں۔" ہٹ
کوڑا آپ جو بے وفا ایں۔ ہئے دی ایویں ہن۔ "نازد نرا قس تاں نوی۔ کیوں؟ چا چا قادر جو کوڑی پئے

تیڈے نال۔ اوندی تاں عادت ہے۔ "نازد آکھیا۔ حیدر ٹھڈا ساہ بھر کے آکھیا۔ اسے کھیت کنارے۔
 مے ٹھڈی چھاں۔ نشت بہاراں۔ اتے ہوادے ٹھڈے جھولے۔ تیکوں ساکوں ہک قھون دا
 آہن نازد۔ "ڈس تیڈی مرفی کیوں ہے؟" توں اتنا پانی کنوں پتلا کیوں پیا تھیندیں حیدر۔ توں ڈس
 اجاں چوکھا جنتاں؟ "حیدر متھے توں پکھر پو تھیندیں ہوئے آکھیا۔ "جے تیڈی ساڈی شادی نہ تھی سکے
 تاں وت؟ حیدر اوندے منہ تے ہتھ ڈے کے آکھیا۔ "دوب نہ کرے۔" گاہی اسے کیا پئی آہدی این
 توں؟ "نہ نہ میں تاں تیڈے نال ہا سا پئی کریندی ہم۔ حیدر ارج تاں ایویں روح آہدے جو توں میں نہج
 کے گاہیں کر دس۔ اچھا ڈسا۔ شادی کنوں بعد توں کیا کرین۔" جو توں اکیس نازد۔ "نوکری کرین۔ تیڈی؟
 نہ نہ شہر ارج۔ نوکری میں کریندی ادا۔ تیڈے کیتے تاں میں سب کج کر سگداں بھولی۔ پھیں اسان شہر ارج ہک
 کوٹھاں دی گھنوں۔ کپڑے سیوٹ آلی مشین گھن ڈیسیں تاں۔" تا۔ شہر ارج پیا کیا ہوندے۔ ہر شے۔ اچا ہر
 شے گھن ڈیسیں۔ پگی این جہان تے پیار کنوں ددھ کئی پئی شے تھی سگدی اسے بھلا۔ اسے تاں پرچ اسے
 پھوڑ میں دیندیاں ڈیکھ تاں سہی کتنی دیر تھی گئی اسے "نازد آکھیا۔ دل کڈاں ملیں۔" فجر کوں۔ اچھا صبح۔
 حیدر اپنے گھرایا تاں دسیا ددا ہا۔ پو ما دے پھون تے دی اد چپ رہیا۔ پرچ آہن جو عش تے شکہاں
 نیں لک سگدے۔ اوندی چپ کوں اوندی پو نہج گیا۔ تے زل کوں گھٹی جاتے سڈتے آکھیں جو میں حیدر
 دارشتہ اپنے بھرا قادر دی دھی نازد نال کریندا۔ تیڈی صلاح کیوں ہے؟ "کرین دی این گاہ تے حیدر
 دی ما مٹی جنتاں چک پئی۔ تے آکھن لگی "میڈی جو بھیج دی دھی زھو جوان اسے۔ اد کوں کڈے کر یوں۔
 اتھر اد کوں ہے کیا۔ اندھی اسے۔ مگر ڈی اسے۔ یا نازد کنوں گھٹ سوٹی ہے۔" جنتاں اسے توں کیا پئی آہدی
 این۔ میں اپنے بھرا کوں زبان ڈے چکاں۔ تیکوں پتہ ہے۔ جیڑھی شے دا قول تھی دیجے اسان مردیں تیں
 اد کوں پورا کریندے ہیں تے تیکوں اسے دی پتہ ہودے جو اد ہک پئے کوں دلوں چاہندن۔ پئے بڑنگ
 دہج تاں ڈیکھ۔ نازد دے ڈتے ہوئے۔ مندیاں، پھلتے اتے رومال جھڑے تیڈے پتر کوں اد ڈیندی رہی
 اسے۔ "جے تیں میں جیندی آں اسے رشتہ کڈاں نہ تھیں۔ کن کھول کے من کرین؟" جنت توں پتر دی خوشی
 نیں ڈیکھا چاہندی۔ "اماں کہاں رڈاٹ اسے دھی دا۔" کجہ نیں پتر۔ پس تیڈے پو نال پکڑ لائی کھڑی ہم۔ اماں
 پئے ڈہنہ میں سنگت نال نوکری کیتے شہر دیاں۔ "تیکوں کہیں کجہ اسے این گھرا پرچ رب دا ڈتا سہو کجہ اسے" اماں
 آخر کے تیں۔ اپنے پیریں تے آپ کھڑا تھوواں تاں چلی گاہ ہے۔" جیویں مرفی آدی پتر۔ دھیان نال دھلے۔
 اماں توں چنتا نہ کر۔ آہن پتر کماڈن دین تے ما پو دا ہاں ٹھڈے۔

نازد تیڈے آکھن تے میں شہر نوکری کیتے دیندا پیاں۔ دما نیگیں پس آڈن نال ای تیڈی

بندہ ادھر چنگا جیڑھا اپنا اتوں بدھا کرے۔ پے دے اتواں نال کیںاں مطلب! سوہنا! تحفے ڈیون تے گھنن
 ہک اٹکل ہے۔ جیڑھے ایہہ اٹکل چانڈن اہناں دیاں پچیاں انگلیں گھو اچ ہونڈن تے سر کرکھٹی اچ ہونڈے
 جیڑھے کم کون قانون بُرا جانے تے ادندے اچ رکاوٹ بنے، تحفے اوں کون اگوں ٹورن کیتے پروانہ راہداری
 عطا کریندن۔ تحفیاں دی ہکل اچ دیڑھی ایہہ اٹکلی مخلوق کھاوٹ بیون دیاں شیں اچ بھلاو کرتے انوکھڑے تجربے
 کریندی ہے۔ اہناں تجربیاں دا کیا نتیجہ نکدے۔ ایندے نال اوکئی غرض نیں رکھدی۔ تے غرض رکھتی ہی نیج چاہیدی
 مارن جیوادن اللہ دے ہتھ ہے بندہ کتھ جوگا ہے۔

سئیں! دنیا اچ جتی ذکیاں پیدا ہتیاں گن اہناں اچ انسان ہک لویکی ہے۔ ایں دکی اچ
 تحفے خولیاں دی دھج ای کجھ ہئی ہے۔ دفتر اچ ہموں اہناں دے پیراں نال روتی رہندی ہے۔ سائل آئین
 چیکن، ارداساں کریندن، واسطے ڈیندن۔ پروڈا واسطہ تاں ہو ہے۔ یعنی تحفہ! پُرہار کیسیاں نال آؤ۔ پُرہار
 چہرے گن تے دجو۔ نہ تاں ہارھاں دے والا لوتھ بن دیندے۔ تاں ایجھے پیسے وی ڈٹھے ہومن جیڑھے دھج
 دے تاں کنوں ایویں دیندن جیویں کاں غلیل کنوں دیندے۔ پرتھفے او دی قبول کر گھنن۔ ایند سب کنوں وڈا
 فائدہ ایہہ ہے۔ جو تحفے خور پکڑے دجیوں کنوں پچ دیندے۔ ذرا نظراں اچ وسعت چاتے ڈٹھا دیے۔ تاں
 ایں طرح ڈت اچ کئی کھوٹ نیں نظردی۔ کم دی نکلدے تے نال نال تعلق دی جڑدے۔ سدھی سادی گالھ
 جو رقم خرچ تے کم کڈھو۔ یا تحفے ڈیندے دھوتے مدتاں دے رنگ لگے جندے کھیندے دیو۔ اسے ہک وار
 ہے۔ تے بھلا وپار کون بُرا کون آکھے۔ رہ گیا فیر۔ تاں اوں شودے دا کیںاں کم۔ پس اکیں تے
 چرپی چڑھی ہودی چاہیدی ہے۔ نا! سیانے اہن ہک گالھ دا خیال فردہ رکھنا چاہیدی ہے۔ ادایہ جو بھانویں
 ہر گڑھی! چوں نہ کڈھو۔ پرتھفے تے ہدی بھا دا احساس فردہ کر گھنو۔ کیا پتہ اسے بے رے تیں سیک دیر ٹلیون
 تے بندہ سب کجھ مائے ہے۔

خیر! سوہنی گالھ تاں اسے ہے جو اگوں دی کیوں ڈٹھی ہے۔ کھوپڑی تے عیش کرد۔ دل نال دل پٹی نیں
 لوکاں دیاں اکیں اچ مٹی ایں طرح پاؤ جو ادھتہ نال تہا کون تحفے آڈیون۔ ہر بُری شے داناں وٹاتے کئی چنگا جیہا
 ناں رکھ ڈیو۔ تاں جو کہیں اصول پرست دے اصولاں کون خنس نہ آدے۔ رشوت داناں تحفہ رکھ ڈیو تے ساری
 حیاتی مزے کرد۔ کئی ہتا ڈے خلاف کجھ پیا اہے تاں پیا آکھے۔ کڈھیں تاں کم پوس۔ دل کیڈھے دیسی
 ادب تے۔

بقیہ "تیدار مان میڈی موت"

ساڈی شادی دا لغارہ دُجی۔ اندرے پردیس ٹرن تے نازد دیاں، نبھوں تر آیاں۔ اُتے اور دپٹی کپڑاں
دیس۔ ہوں تکھا۔! اے حیدر دی بھل ہٹی۔ شہر دُج کے اد ڈاڈھا بیمار تھی گیا۔ اندرے سنگتی
اُلج ملخ دے ہر حکیم دے دوا، لٹے کیتے۔ پر بیماری جوں دُجی۔ اُتے ہک ڈنہہ ایجا آیا۔ جو بیماری اپنا
پورا زور ڈکھایا۔

"اوٹے مالک۔ ہائے اللہ۔ منظور یار میگوں پائی دا گھٹ ڈے چا۔" اندرے سنگتی منظور پائی
بھرن گیتاں حیدر ہائے۔ نا۔ نا۔ نا۔ دکر کے اپنی جند خدا کوں ڈے چکا نا۔ نازد دی یاد اوکوں
گھن تھی۔ اُج تقدیر بندے کنوں ڈاڈھی تھی گئی۔ شیت قدرت کوں ایویں بھائی۔ موسیٰ۔

بقیہ "خواجہ فرید۔"

کینویں پھپ پھپندے

ہیرے نوں جڑ جادو لایا

اے ساریاں مشالاں ایں گالھ دا ثبوت ہن جو خواجہ صاحب کوں محاوریں دے استعمال تے بکتلا عبور حاصل ہا۔
میں اے مشالاں نمونے طور پیش کیتیں ورنہ حقیقت تاں اے ہے جو ہوں زیادہ شعر خواجہ صاحب دے کلام اُج
ساکوں ایخے ملدن جنہیں اُج ہوں سوہنے سوہنے اُتے ٹھیکہ محاورے استعمال کیتے گن جنہیں کوں پڑھ کراہیں بندہ
مصحح معنی لطف اندوز تھی سگدرے۔

ذہن دیاں سوچاں کوں نوئیں رنگ دِج دُجالی کھڑاں
بغض دی رات اُج مشالاں پیار دیاں ہالی کھڑاں
خیر ہووے باغ دنی، مشالاں ایویں وسدا رہے
پوٹا پوٹا ہاں دی رت ڈے ڈے تے میں پالی کھڑاں
خیت لٹے یار کوں مسدا خیال آوے، ولا
میں وفا دی راہ دِج ایس اس تے جالی کھڑاں

او دنی لُج کھڑاں کریندے میڈی حالت تے جلال
سیندے کیتے میں حیاتی۔ اپنی گالی کھڑاں

ید جلال

قاسم جلال

مشرقیہ

(حضرت دلچپ مرحوم دی یاد دِیچ)

جدائی دا تیدا دلچپ کاری تیر نہ بھلسی
 دچھوڑے دا لگے ہاں کون گیا ہے پتیر نہ بھلسی
 بہانہ کار دا بن تے فرشتہ موت دا آیا
 ازل توں لے لکھی رہی تیدی تقدیر نہ بھلسی
 تیدے ایس درد کون مارا تیدا ماہو تیدیاں بھیشیں
 تیدا استاد سس دلشاد تے کئی دیر نہ بھلسی
 تیدے لخت جگر سس فیض احمد دین تشوہے کون
 جوانی وچ آڈکھیں دی لگی زنجیر نہ بھلسی
 جڈاں آیا دیندیں توں اکھیں توں تیر دیکھ دیندن
 تیدی دلچپ من موہنی دلوں تصویر نہ بھلسی
 جگر دا خون ڈے ڈے تے ادب دا ہال گیس ڈیوا
 سرائیکی دے ادب دی لے تیدی تعمیر نہ بھلسی
 جڈھان شعور شاعری دا بکھا گیس توں شاگردیں کون
 سخی آ لے تیدے فن دی ڈلی جاگیر نہ بھلسی
 جیویں دلچپ ناں تیدا اوہیں دلچپ ہا دیں توں
 تیدے اخلاق دی کہیں کون سچن تاثیر نہ بھلسی

بہاراں دِیچ اندھاری آگئی جاذب دچھوڑے دی
 ایہو غم میں تاں میں کیا ہاں کوئی تنگسیر نہ بھلسی

غزل

نقوی احمد پوری

میلے لباس وانگیں تن توں لہایا ہو سی
پیراں دے نال دن نے کئے تیں نہایا ہو سی
کنا دھب سڑسی توڑیں سمجھ سرتے آیا ہو سی
ساڈے نگر تے جتکر بدلاں داسایا ہو سی
حالات نے اسا کوں توڑیں جدا سے کیتا
دل نہیں منیندا میکوں اوں نے بھلایا ہو سی
ایویں تاں پیار ساڈا جگ وچ نہ ہل گیا ہا
میڈی طرح ذرا ہتھ تیں دی ودھایا ہو سی
توڑیں بے رات دم گئی میں دی دوا ہاں پھر دا
اوں نے دی حالی پوہا کئے نہ ولایا ہو سی
میڈے بغیر چڑھا دسا نہ لحظہ پل ہا
اے سوچ تے میں روندناں کیا کل پرایا ہو سی؟
ہر تیدا ہے جھکا گئی تریڈی شہر دی خواہش
تیں جھکدی شاخ وانگیں اجن چایا ہو سی
جیڑھی بے اج تباہی سیلاب نے مچالی
کیا نوح دا وی ایویں طوفان آیا ہو سی

صدیاں دے فاصلے وچ ہک لحظے کیتے نقوی
میڈا خیال اوندے دل وچ تاں آیا ہو سی